

Konsekvensutredning av förlängd giltighetstid av godkänt kunskapsprov, behörighet B

Transportstyrelsens förslag:

Transportstyrelsen föreslår en ändring i Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (TSFS 2012:41) om förarprov, gemensamma bestämmelser, så att ett godkänt kunskapsprov för behörighet B som avläggs från och med 2026-08-17 ska gälla i ett år istället för nuvarande fyra månader.

A. Allmänt

1. Vad är problemet eller anledningen till regleringen?

Bakgrund

Att kunskapsprovets giltighetstid för behörighet B är fyra månader och inte ett år som för övriga körkortsbehörigheter har sin bakgrund i modellen ”sammanhållet prov”. Sammanhållet prov infördes den 1 september 2008 och innebar att förarprovet för behörighet B skulle ses som ett prov som bestod av två delar: ett kunskapsprov och ett körprov.

Bokning av kunskaps- och körprov skulle ske vid samma tillfälle och proven skulle ligga nära varandra i tid. Helst skulle båda proven genomföras under samma dag eller i vart fall med ett relativt kort tidsintervall emellan. Provet startade alltid med ett kunskapsprov, och därefter genomfördes körprovet oavsett resultatet på kunskapsprovet. Ett godkänt resultat på något av proven var sedan giltigt i två månader. I praktiken innebar det att blivande förare var tvungna att bli godkända på både kunskaps- och körprov inom två månader för att få ett körkort utfärdat.

Målet med det sammanhållna provet var att påverka de blivande förarna till att göra den praktiska och den teoretiska utbildningen parallellt. Man antog att om provets båda delar hölls ihop, så skulle det göra att de blivande förarna genomförde teori- och körutbildning parallellt och att de därigenom skulle vara färdigutbildade när de kom till provet. Man försökte således styra upplägget av utbildningen via provet. När modellen för sammanhållet prov infördes sågs en positiv effekt i form av en ökad godkännandefrekvens, men med tiden har den effekten avtagit.

Sedan 2008 har flera av de bestämmelser som tillsammans utgjorde grunden för det sammanhållna provet tagits bort. Bestämmelsen om att blivande förare skulle boka kunskapsprov och körprov samtidigt togs bort 2020.

Likaså har bestämmelsen om att den blivande föraren oavsett resultat på kunskapsprovet skulle göra ett körprov innan ett nytt kunskapsprov fick avläggas tagits bort. Det enda som idag finns kvar av bestämmelserna som infördes 2008 är den kortare giltighetstiden för kunskapsprov. Den är dock ändrad från två till fyra månader.

På uppdrag av regeringen genomförde Transportstyrelsen en översyn av förarutbildningssystemet för behörighet B. I rapport *TSG 2023-1619* redovisas förslag för att förbättra blivande förares förberedelser inför förarprovet och därigenom öka andelen godkända provresultat.

Ett av förslagen, som återfinns i rapporten under avsnitt 6.10, avser giltighetstiden för ett godkänt kunskapsprov för behörighet B och innebär att den förlängs från fyra månader till ett år. Syftet är att harmonisera giltighetstiden med övriga kunskapsprov och ge blivande förare bättre planeringsförutsättningar inför det praktiska provet. Ändringen föreslås genomföras i Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (TSFS 2012:41) om förarprov, gemensamma bestämmelser, och gäller prov som avläggs från ikraftträdandet.

Rapporten har skickats på remiss till myndigheter, kommuner och branschorganisationer. Remissinstanserna är övervägande positiva till förslaget och bedömer att en längre giltighetstid kan underlätta planering, minska antalet omprov och ge bättre förberedda förare. Inga instanser har påpekat betydande negativa konsekvenser, men flera framhåller att effekterna bör följas upp.

Att nuvarande föreskrifter reglerar giltighetstid för kunskapsprov för de olika behörigheterna har olika anledningar. Exempel på sådana anledningar är att den blivande föraren inte ska ha glömt de teoretiska kunskaperna vid tidpunkten för körprovet och att trafikreglerna inte ska ha hunnit förändras väsentligt mellan kunskapsprov och körprov.

Problem

En del blivande förare upplever att giltighetstiden för kunskapsprov för behörighet B är för kort, vilket skapar problem i genomförandet av körkortsutbildningen. Enkät svar från översynen av förarutbildningssystemet visar att flera blivande förare relativt enkelt klarade kunskapsprovet men sedan hade svårt att klara körprovet inom giltighetstiden. Efter flera underkända körprov tvingas de göra ett nytt kunskapsprov, vilket upplevs som frustrerande. Andra tar risken att göra körprovet i sista stund, trots otillräcklig förberedelse, vilket ofta leder till underkända resultat och behov av ytterligare kunskapsprov.

Statistik visar att ett betydande antal blivande förare gjorde två eller flera godkända kunskapsprov inom ett år. 2023 gjorde närmare 9 000 blivande förare minst två godkända kunskapsprov, vilket motsvarar 6,4 procent av de blivande förare som blivit godkända på kunskapsprovet. Under 2021–2023 gjorde fler än 34 000 personer två eller flera godkända kunskapsprov.

Den korta giltighetstiden medför en ineffektiv resursanvändning i förarutbildningssystemet och skapar onödig frustration hos de blivande förarna. Ett system där samma kompetens måste visas upp flera gånger under relativt kort tid kan inte anses ändamålsenligt.

2. Vad ska uppnås?

Målet är att ge blivande förare bättre möjligheter att planera och genomföra körkortsutbildningen utan stress och frustration, att giltighetstiden för behörighet B harmoniseras med den för andra behörigheter och att de teoretiska kunskaperna fortfarande ska vara aktuella vid tidpunkten för körprov. Målet är även att minska risken för upprepade underkända körprov, behovet av flera godkända kunskapsprov samt att bidra till ett mer ändamålsenligt och resurseffektivt förarutbildningssystem.

3. Vilka är lösningsalternativen?

3.1 Effekter om ingenting görs?

Ett alternativ är att inte göra någon ändring, vilket innebär att giltighetstiden för kunskapsprov för behörighet B kvarstår på fyra månader. Det skulle innebära att nuvarande problem för blivande förare att planera sin utbildning kvarstår, med risk för att den blivande föraren behöver genomföra flera godkända kunskapsprov, att de på grund av tidspress genomför körprov fastän de inte är redo eller att de inte hinner öva mer mellan körproven. Detta skapar frustration hos blivande förare och leder till en ineffektiv användning av resurser, men kräver inga administrativa förändringar.

3.2 Alternativ som inte innebär reglering

Ett alternativ är att ta bort giltighetstiden helt, så att ett godkänt kunskapsprov gäller på obestämd tid. Det skulle innebära att blivande förare inte behöver göra om godkända kunskapsprov och kan minska stress och frustration. Det skulle även förenkla administrationen.

Med en obegränsad giltighetstid riskerar emellertid individen att tappa de inlärdade teoretiska kunskaperna inför körprov. Trafikregler kan dessutom hinna ändras vilket också innebär att de teoretiska kunskaperna kan bli inaktuella. Reglerna skulle inte bli konsekventa avseende kunskapsproven då behörighet B skulle sakna giltighetstid och sådan skulle finnas för övriga behörigheter.

3.3 Regleringsalternativ

Ett alternativ (och Transportstyrelsens förslag) är att förlänga giltighetstiden för ett godkänt kunskapsprov till ett år. Giltighetstiden för kunskapsprov för behörighet B harmoniseras då med giltighetstiden för övriga kunskapsprov. Det skulle också underlätta planeringen inför det praktiska provet, minska behovet av flera godkända kunskapsprov, ge bättre förutsättningar att öva inför körprov och därigenom påverka antalet omprov. Det i sin tur skulle leda till minskad frustration hos blivande förare samt bidra till ett mer effektivt förarutbildningssystem.

Det kan visserligen innebära att teori och praktik delas upp mer än idag, men inte mer än för övriga behörigheter. Det utesluter inte heller att vissa blivande förare skjuter upp körprovet till i slutet av den tolv månader långa giltighetstiden så att det ändå blir stressigt och lite utrymme för behov av omprov, men förslaget ger större förutsättningar till bra planering. Remissinstanserna från remissen av Transportstyrelsens rapport identifierade inte några betydande negativa konsekvenser av förslaget.

Transportstyrelsen föreslår även en övergångsregel avseende längre giltighetstid för kunskapsprov för att undvika att ett kunskapsprov vars giltighet redan upphört helt plötsligt ska kunna bli giltigt igen flera månader senare. Övergångsregeln innebär att för den som genomfört ett godkänt kunskapsprov innan ikraftträdandet av dessa nya förslag till regler så gäller 5 kap. 1–2 §§ i nu gällande föreskrifter. Det innebär alltså att ett godkänt kunskapsprov som genomförts före ikraftträdandet fortfarande kommer ha fyra månaders giltighetstid.

4. Vilka är berörda?

Primärt berörs blivande förare som ska ta körkort för behörighet B, eftersom de får längre tid på sig att genomföra det praktiska provet efter ett godkänt kunskapsprov.

Trafikskolor påverkas, då de får blivande förare som planerar sina utbildningar över längre tidsperioder.

Trafikverket berörs som ansvarig myndighet för att administrera och utföra prov, inklusive bokning av både kunskaps- och körprov.

Transportstyrelsen berörs i begränsad omfattning genom minskad hantering av undantagsansökningar om förlängd giltighetstid för kunskapsprov.

Indirekt påverkas även samhället, eftersom en mer flexibel och effektiv utbildningsprocess kan leda till bättre resursutnyttjande.

5. Vilka konsekvenser medför regleringen?

5.1 Företag

En förlängd giltighetstid för kunskapsprovet ger trafikskolorna större flexibilitet i planeringen av körlektioner och bokning av körprov, samtidigt som de blivande förarna slipper stressa för att hinna med provet. Bokningsrutiner kan behöva justeras något, och upplägg och tidsmönster för övningskörningen kan förändras, men den administrativa bördan minskar eftersom färre blivande förare behöver göra nya kunskapsprov.

Trafikskolornas planering och bokning av kunskaps- och körprov påverkas också av den föreslagna övergångsbestämmelsen eftersom den innebär att kunskapsprov vars giltighet redan gått ut inte blir giltiga igen med ny giltighetstid, något som skulle försvåra planering och bokning av prov.

5.2 Enskilda

För den blivande föraren innebär en förlängd giltighetstid för kunskapsprovet större flexibilitet och mindre stress inför det praktiska provet. Blivande förare får bättre möjlighet att planera sin utbildning och kan sprida körlektioner och prov över en längre period utan risk att kunskapsprovet hinner "gå ut". Det kan också ge bättre förutsättningar att hinna med övningskörning inför ett nytt körprov (omprov). Det minskar risken för underkända körprov och behovet av upprepade godkända kunskapsprov, vilket kan öka chansen att genomföra utbildningen på ett mer strukturerat och tryggt sätt.

Övergångsregeln innebär att godkända kunskapsprov genomförda före ikraftträdandet ger en fyra månader lång giltighetstid, precis som reglerna ser ut idag. Godkända kunskapsprov genomförda efter datum för ikraftträdande ger däremot en tolv månader lång giltighetstid. Något som kan uppfattas som orättvist och som kan påverka hur man väljer att boka tid för kunskapsprov.

5.3 Staten, regioner eller kommuner

För staten, främst genom Trafikverket, innebär förslaget att administrationen av prov kan bli mer effektiv. Trafikverket påverkas genom att bokningar och genomförande av körprov kan spridas över längre tid, vilket kan jämna ut belastningen på provstationer. Antalet kunskaps- och körprov förväntas även minska. Trafikverket påverkas också av den föreslagna övergångsbestämmelsen eftersom kunskapsprov vars giltighet redan gått ut inte kommer gälla igen med ny giltighetstid. Det innebär att planering och bokning av kunskapsprov och körprov inte kompliceras av att inaktuella kunskapsprov åter börjar gälla.

Transportstyrelsen berörs i begränsad omfattning eftersom färre undantagsansökningar om förlängd giltighet av kunskapsprov förväntas, vilket kan minska handläggningsbördan. Transportstyrelsen påverkas också av den föreslagna övergångsbestämmelsen eftersom den innebär att kunskapsprov vars giltighet redan gått ut inte behöver anpassas till den nya giltighetstiden.

Ändringen bidrar till ett mer ändamålsenligt och resurseffektivt utbildningssystem, vilket gynnar både statliga myndigheter och samhället i stort.

5.4 Miljö

Förslaget bedöms ha begränsad direkt miljöpåverkan, eftersom det inte förändrar själva körprovets omfattning eller fordonens användning. Indirekt kan dock viss positiv effekt uppstå genom att färre blivande förare behöver göra om kunskapsprov och planera om sina körlektioner, vilket kan leda till färre resor till och från provstationer och trafikskolor. Sammantaget förväntas miljöeffekterna vara små, men en viss minskning av transportrelaterade utsläpp kan förekomma.

5.5 Externa effekter

Förarutbildningssystemet blir mer effektivt och ändamålsenligt, vilket innebär bättre resursutnyttjande för samhället som helhet.

6. **Sammanfattning av övervägda alternativ och varför föreslagen reglering anses vara det bästa alternativet**

Förslaget om att förlänga giltighetstiden för kunskapsprovet till ett år (Transportstyrelsens förslag) bedöms vara det bästa alternativet eftersom det löser de identifierade problemen utan att skapa nya betydande risker. Det ger blivande förare större flexibilitet och minskar stress, vilket kan bidra till fler godkända körprov och minska behovet av upprepade godkända kunskapsprov. Samtidigt harmoniseras giltighetstiden med övriga kunskapsprov, de teoretiska kunskaperna är fortfarande aktuella vid tiden för körprovet, administrationen blir mer effektiv för Trafikverket och Transportstyrelsen påverkas endast marginellt.

Alternativet att ta bort giltighetstiden helt skulle kunna leda till att sammanhanget mellan teori och praktik helt försvinner, eller att kunskaper blir inaktuella eller glöms bort, vilket kan påverka trafiksäkerheten negativt. Att behålla nuvarande situation löser inte de problem med stress och upprepade prov som identifierats.

Därav bedöms en förlängd giltighetstid för kunskapsprovet till ett år vara det mest ändamålsenliga och balanserade alternativet.

Övergångsbestämmelsen behövs för att undvika att godkända kunskapsprov vars giltighet redan upphört ska bli giltiga igen flera månader senare. Det ger bättre förutsägbarhet och förutsättningar för planering för alla involverade aktörer.

7. Vilka bemyndiganden grundar sig myndighetens beslutanderätt på?

Transportstyrelsens beslutanderätt att föreskriva om giltighetstiden för kunskapsprov för behörighet B grundar sig på 8 kap. 5 § körkortsförordningen (1998:980), som ger myndigheten rätt att meddela föreskrifter om kunskaps- och körprov.

8. Överensstämmer regleringen med eller går den utöver de skyldigheter som följer av EU-rättslig reglering eller andra internationella regler?

Förslaget om förlängd giltighetstid för kunskapsprovet överensstämmer med EU-rätten och internationella regler, inklusive körkortsdirektivet. Regleringen går därför inte utöver Sveriges skyldigheter enligt EU-rätt eller internationella avtal.

Körkortsdirektivet¹

Körkortsdirektivet reglerar bara vissa delar av körkortsområdet och innehåller viss reglering avseende förarprov. Direktivet utgör så kallad minimiharmonisering eftersom vissa delar lämnas till medlemsstaternas nationella reglering.

De delar av körkortsdirektivet som främst är relevant för reglering om förarprov är bilaga II till körkortsdirektivet, där det bland annat regleras att förarprovet ska bestå av ett kunskapsprov och ett körprov, att kunskapsprovet ska göras först samt vad dessa prov ska omfatta. Redan av rubriken på bilaga II framgår att det är fråga om minimikrav, vilket möjliggör nationell reglering i delar som inte regleras alls i bilagan samt strängare krav än de reglerade minimikraven.

Bilaga II och direktivet i övrigt innehåller inte några harmoniserade administrativa krav i förhållande till kunskapsprovet. Det saknas helt bestämmelser om provtid, giltighetstid för godkänt prov, antal provfrågor och liknande.

Bestämmelser om giltighetstid för godkänt kunskapsprov för behörighet B är nationella krav som inte omfattas av det som regleras i körkortsdirektivet.

¹ Europaparlamentet och rådets direktiv 2006/126/EG av den 20 december 2006 om körkort.

Anmälningsskrav

Föreskriftsförslaget bedöms inte behöva anmälas enligt tjänstedirektivet², yrkeskvalifikationsdirektivet³, anmälningsskrivet⁴ eller TBT-avtalet⁵ då det inte innebär några krav i förhållande till tjänsteleverantörer, inte innebär nya eller ändrade krav på yrkeskvalifikationer och inte innebär reglering av produkter eller e-tjänster.

Föreskriftsförslaget bedöms inte heller behöva anmälas enligt dataflödesförordningen⁶ eftersom det inte innehåller krav kopplade till datalokalisering av elektroniska data.

9. Behöver särskild hänsyn tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och finns det behov av speciella informationsinsatser?

Förslaget om förlängd giltighetstid för kunskapsprov bedöms kunna träda i kraft utan särskilda undantag för enskilda grupper. Det är dock viktigt att informera blivande förare, trafikskolor och Trafikverket om ändringen i giltighetstiden för kunskapsproven, så att bokning av prov och planering av utbildning kan anpassas på rätt sätt. Informationsinsatser kan ske genom uppdatering av Transportstyrelsens och Trafikverkets webbplatser, direkt information till trafikskolor samt nyhetsbrev eller meddelanden till berörda aktörer.

B. Transportpolitisk måluppfyllelse

10. Hur påverkar regleringen funktionsmålet?

Regleringen bedöms ha en positiv effekt på funktionsmålet genom att skapa ett mer ändamålsenligt och effektivt förarutbildningssystem. Genom att förlänga giltighetstiden för kunskapsprovet till ett år får blivande förare bättre planeringsförutsättningar och möjlighet att genomföra körutbildningen, vilket kan öka andelen godkända körprov. Systemet blir mer flexibelt och minskar behovet av upprepade godkända kunskapsprov,

² Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG om tjänster på den inre marknaden, artiklarna 15.7 och 39.5.

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer.

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster, artikel 5.

⁵ Världshandelsorganisationens (WTO) avtal om tekniska handelshinder.

⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1807 av den 14 november 2018 om en ram för det fria flödet av andra data än personuppgifter i Europeiska unionen, artikel 4.2.

vilket minskar frustration för blivande förare och sparar resurser hos berörda myndigheter.

11. Hur påverkar regleringen hänsynsmålet?

Regleringen bedöms ha en positiv effekt på hänsynsmålet genom att minska stress och frustration för blivande förare, särskilt de som tidigare riskerat att behöva göra upprepade godkända kunskapsprov på kort tid. Genom att ge blivande förare längre tid på sig inför det praktiska provet kan utbildningen genomföras i en lugnare takt, vilket främjar trygghet, likvärdighet och ökad möjlighet för alla blivande förare att visa sina kunskaper på ett rättvist sätt. Ändringen påverkar inte andra grupper negativt och anses därmed förenlig med hänsynsmålet.

C. Sammanställning av konsekvenser

Berörd aktör	Effekter som inte kan beräknas		Beräknade effekter (tkr)	Kommentar
	Fördelar	Nackdelar	+ / -	
Företag	Större flexibilitet och förutsägbarhet i planering av körlektioner och bokning av prov Mer ändamålsenligt och effektivt utbildnings-system	Bokningsrutiner kan behöva justeras något Kräver information till personal och blivande förare om ändringen		Övergångsbestämmelsen förhindrar att kunskapsprov vars giltighet redan gått ut åter blir giltiga och skapar problem med planering av prov och med nya bokade prov
Medborgare	Mer tid att planera och genomföra utbildningen; mindre stress och frustration; färre upprepade kunskapsprov; bättre förutsättningar för att bli godkända på körprovet	Blivande förare kan frestas att skjuta upp körprovet för länge så att det ändå blir stressigt och litet utrymme för eventuellt behov av flera körprov med övningskörning emellan Övergångsbestämmelsen kan upplevas som orättvis utifrån när medborgaren genomför ett kunskapsprov med ett godkänt resultat		En medborgare som upplever den föreslagna övergångsbestämmelsen avseende längre giltighetstid som orättvis får inte ett försämrat läge jämfört med de regler som gäller för samtliga blivande förare idag. De får dock inte heller den fördel som en giltighetstid på tolv månader kan ge. Trafikverket Förarprov och Transportstyrelsen kommer att informera om kommande regeländring till medborgare så snart som möjligt för att ge medborgare möjlighet att själva välja när de kan boka in tid för kunskapsprov

Berörd aktör	Effekter som inte kan beräknas		Beräknade effekter (tkr)	Kommentar
Staten m.fl.	Effektivare administration av prov och bokningar Minskad handläggning av undantagsansökningar Jämnare belastning på provstationer	Kan kräva viss initial information och uppdatering av rutiner och IT-stöd		Övergångsbestämmelsen förhindrar att kunskapsprov vars giltighet redan gått ut blir giltigt igen och därigenom skapar problem med redan bokade nya prov
Externa effekter	Mer ändamålsenligt och resurseffektivt system Färre resor till provstationer kan minska utsläpp			Miljöeffekterna är begränsade
Totalt				

D. Förslagets proportionalitet

Förslaget att förlänga giltighetstiden för kunskapsprovet till ett år bedöms vara proportionerligt i förhållande till det problem som ska lösas. Åtgärden riktar sig direkt mot de identifierade problemen med kort giltighetstid, upprepade prov och stress för blivande förare, utan att förändra krav på kunskap eller säkerhetsnivåer. Administrativa och ekonomiska konsekvenser för berörda myndigheter och trafikskolor är begränsade, samtidigt som målet med ett effektivt, ändamålsenligt och tryggt förarutbildningssystem uppnås.

E. Uppföljning och utvärdering

Effekterna av förlängd giltighetstid bör följas upp genom statistik över antalet upprepade kunskapsprov och andelen godkända körprov. Transportstyrelsen kan, i samverkan med Trafikverket, årligen utvärdera resultaten och använda dem som underlag för eventuella justeringar i förarutbildningssystemet.

F. Samråd

Något krav på samråd finns inte för föreskrifter om förarprov i 8 kap. 5 § körkortsförordningen (1998:980). Som framgår av bakgrunden ovan så förgicks detta arbete av ett regeringsuppdrag där Transportstyrelsens rapport skickats på remiss. Något behov av ytterligare samråd, utöver sedvanlig remittering av förslaget, anses därför inte föreligga.

Det föreligger ingen skyldighet för Transportstyrelsen att på eget initiativ konsultera samiska företrädare enligt lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket.

Om ni har några frågor med anledning av konsekvensutredningen eller synpunkter ni vill framföra får ni gärna kontakta oss:

Liv Johansson, utredare
liv.johansson@transportstyrelsen.se